

Міністерство освіти та науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

ОСНОВИ ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЇ

Методичні рекомендації

Суми

Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка

2019

УДК 81'1:001.891](072)

О 75

Рекомендовано до друку рішенням редакційно-видавничої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка

Укладач: доцент кафедри германської філології СумДПУ імені А.С.
Макаренка **С.Ф. Алексенко**

Рецензенти: кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської
філології Сумського державного університету **Д.В. Мовчан**

О 75 Основи лінгвометодології. Методичні рекомендації / Уклад.
Алексенко С.Ф. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. – 31 с.

Методичні рекомендації містять матеріал поетапного опанування основних положень методології і організації лінгвістичних досліджень. Розкриваються основні теми лінгвометодології, розуміння яких перевіряється через низку контролюючих питань наприкінці кожного розділу. Запропонований теоретичний матеріал охоплює коло питань, пов'язаних з теоретичними даними та положеннями про види і напрями наукових досліджень, підходи до класифікації наукових методів, глобальні філософські методології у мовознавстві, еволюцію наукових парадигм лінгвістичного знання, основні принципи сучасної мовознавчої парадигми, методологію лінгвістичного дослідження, джерела наукової інформації та вимоги до її науковості. Унаочнено загальну схему наукового лінгвістичного дослідження.

Методичні рекомендації призначені для студентів-магістрантів факультетів іноземних мов, а також усіх, хто самостійно цікавиться теоретичним підґрунтям лінгвометодології та організацією лінгвістичних досліджень.

УДК 81'1:001.891](072)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ НАУКОВИХ МЕТОДІВ	4
1.1. Види і напрями наукових досліджень.....	4
1.2. До питання розрізнення методу, методики, методології.....	7
1.3. Підходи до класифікації наукових методів.....	9
РОЗДІЛ 2 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЇ.....	12
2.1. Основні філософські методології у мовознавстві.....	12
2.2. Наукові парадигми лінгвістичного знання	17
2.3. Основні принципи сучасної мовознавчої парадигми.....	21
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	24
3.1. Схема наукового лінгвістичного дослідження.....	24
3.2. Інформаційне забезпечення лінгвістичних досліджень.....	27

РОЗДІЛ 1 НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ НАУКОВИХ МЕТОДІВ

1.1. Види і напрями наукових досліджень

Наукове дослідження як цілеспрямоване, всебічне, достовірне вивчення певного об'єкту, процесу або явища; їх структури, зв'язків і стосунків на основі розроблених в науці принципів і методів пізнання, а також здобуття і впровадження у виробництво (практику) корисних для людини результатів здійснюється з метою встановлення можливості використання наукових знань, отриманих в результаті фундаментальних досліджень, в практичній діяльності людини.

Наукові дослідження класифікуються згідно таких критеріїв:

- за видами зв'язку з суспільним виробництвом і міри важливості для народного господарства (направлені на створення нових технологічних процесів, машин, конструкцій, підвищення ефективності виробництва, поліпшення умов праці, розвиток особистості людини тощо);
- за цільовим призначенням (фундаментальні дослідження – спрямовані на відкриття і вивчення нових явищ і законів природи, на створення нових принципів дослідження. їх метою є розширення наукового знання суспільства, встановлення того, що може бути використане в практичній діяльності людини. Такі дослідження ведуться на стику відомого і невідомого, володіють найбільшою мірою невизначеності; прикладні дослідження спрямовані на знаходження способів використання законів природи для створення нових і вдосконалення існуючих засобів і способів людської діяльності; розробки – це дослідження, що використовують результати фундаментальних та / або прикладних досліджень для вирішення конкретних завдань);
- за джерелами фінансування (бюджетні, госпдоговірні, ініціативні);

- за *термінами проведення* дослідження (поточні, середньо- та довгострокові).

Основою наукового напрямку є спеціальна наука або низка спеціальних наук, що входять у ту або іншу наукову галузь, а так само як і спеціальні методи дослідження і технічні пристрої. Структурними одиницями наукового напрямку є комплексні проблеми, теми і наукові питання. Комплексна проблема є сукупністю проблем, об'єднаних єдиною метою; проблема – це сукупність складних теоретичних і практичних завдань, вирішення яких назріли в суспільстві.

З соціально-психологічних позицій проблема – це відтворення протиріччя між суспільною потребою в знанні і відомими шляхами його здобуття, протиріччя між знанням і незнанням. Проблема виникає тоді, коли наукова практика зустрічає скруту або навіть натрапляє на «неможливість» досягнення мети. Проблема може бути глобальною, національною, регіональною, галузевою, міжгалузевою, що залежить від масштабу виникаючих завдань. Так, наприклад, проблема охорони природи є глобальною, оскільки її рішення направлене на задоволення загальнолюдських потреб. Окрім перерахованих розрізняють загальні і специфічні проблеми. До загальних відносять проблеми загальнонаукові, суспільні і т.п.

Тема наукового дослідження є складовою частиною проблеми. В результаті досліджень по темі отримують відповіді на певне коло наукових питань, що охоплюють частину проблеми. Узагальнення результатів відповідей по комплексу декількох тем може дати вирішення наукової проблеми. Під науковими питаннями зазвичай розуміються дрібні наукові завдання, що відносяться до конкретної теми наукового дослідження. Вибір напрямку, проблеми теми наукового дослідження і постановка наукових питань є надзвичайно відповідальним завданням. Актуальні напрями і комплексні проблеми досліджень формулюється в директивних документах уряду нашої країни. Напрями дослідження часто зумовлюються специфікою наукової

установи, галуззю науки, в якій працює дослідник. Тому вибір наукового напрямку для кожного окремою дослідника часто зводиться до вибору галузі науки, в якій він бажає працювати. Конкретизація ж напрямку дослідження є результатом вивчення стану виробничих запасів, суспільних потреб і стану досліджень в тому або іншому напрямку на даному відрізку часу.

В процесі вивчення стану і результатів вже проведених досліджень можуть формулюватися ідеї комплексного використання декількох наукових напрямів для вирішення виробничих завдань. Слід при цьому відзначити, що найбільш сприятливі умови для виконання комплексних досліджень є у вищій школі, в її університетах і політичних інститутах, у зв'язку з наявністю в них наукових шкіл, що склалися в різних галузях науки і техніки. Вибраний напрям досліджень часто надалі стає стратегією науковця або наукового колективу, інколи на тривалий період.

При виборі проблеми, теми наукового дослідження, на початку на основі аналізу протиріч досліджуваного напрямку формулюється сама проблема, і визначаються у загальних рисах очікувані результати, потім розробляється структура проблеми, виділяються теми, питання, виконавці, встановлюється їх актуальність. При цьому важно вміти відрізнити псевдопроблеми (помилкові, уявні) від наукових проблем. Найбільша кількість псевдопроблем пов'язана з недостатньою інформованістю науковців, тому інколи виникають проблеми, метою яких виявляються раніше отримані результати. Це наводить до марних втрат матеріальних ресурсів і праці вчених.

В той же час слід зазначити, що інколи при розробці особливо актуальної проблеми доводиться йти на її дублювання з метою залучення до її рішення різних наукових колективів на умовах конкурсу. Кожен науковий колектив (ВНЗ, ДЦ, відділ, кафедра) за традиціями, що склалися, має свій науковий профіль, кваліфікацію, компетентність, що сприяє накопиченню досвіду досліджень, підвищенню теоретичного рівня розробок, якості і економічної ефективності, скороченню терміну виконання дослідження. В той же час не

можна допускати монополію в науці, оскільки це виключає змагання ідей і може понизити ефективність наукових досліджень.

Вибору теми повинне передувати ретельне ознайомлення з вітчизняними і зарубіжними літературними джерелами даної і суміжних спеціальностей. Методика вибору тем істотно спрощується у тому науковому колективі, який має наукові традиції (свій профіль) і який розробляє комплексну проблему. При колективній розробці наукових досліджень великої ролі набуває критика, дискусія, обговорення проблем і тем. В процесі дискусії виявляються нові, ще не вирішені актуальні завдання різної міри важливості і об'єму. Це створює сприятливі умови для участі в науково-дослідній роботі ВНЗ студентів різних курсів. На першому етапі викладачам доцільно доручити студентам підготовку за темою одного – двох рефератів, провести з ними консультації, визначити конкретні завдання. Велике значення для вибору прикладних тем ЦДР має чітке формулювання завдань замовником (міністерством, об'єднанням і т.д.). При цьому необхідно мати на увазі, що в процесі, наукових розробок можливі й деякі зміни в тематиці на вимогу замовника залежно від того, як складаються його виробничі обставини.

1.2. До питання розрізнення методу, методики, методології

Кожний вид людської діяльності передбачає використання певних прийомів, способів, операцій з метою досягнення мети. Специфічними прийомами, способами послуговується і наука як один із видів діяльності людини. Сукупність цих прийомів позначають поняттям “метод”. Метод з грецької означає шлях пізнання.

Метод – спосіб досягнення мети, розв'язання конкретної задачі; сукупність прийомів (операцій) практичного впливу чи теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання. Близькою до методу за своїм значенням є поняття "методика". **Методика** – це сукупність, послідовність, порядок використання різних прийомів та методів у дослідженні. Це своєрідний

тактичний план, що визначає спосіб і послідовність вирішення конкретного наукового чи практичного завдання.

У загальнофілософському розумінні **методологія** є способом пізнання й осмислення об'єктивної дійсності та процесів формування й упорядкування внутрішньорефлексивного досвіду людини. **Методологія** – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Наукова методологія – це певна система методів та форм, способів і видів пізнання. Під методологією розуміють також вчення, науку про методи наукового пізнання і перетворення дійсності. Водночас це і сукупність загальних і, перш за все, світоглядних принципів, які використовуються для вирішення наукових та практичних завдань.

Якщо методика є своєрідним тактичним планом вирішення конкретного завдання, то методологія розробляє стратегію пізнавальної і практичної діяльності.

Методологія виконує такі функції:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- спрямовує, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Методологічна основа дослідження, як правило, не є самостійним розділом наукової праці, однак від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового дослідження. Крім того, в розділах основної частини наукової розробки подають виклад загальної методики і основних методів дослідження, а це потребує визначення методологічних основ кваліфікаційної роботи. Під методологічною основою дослідження слід розуміти основне, вихідне положення, на якому базується наукове дослідження. Методологічні основи певної науки завжди існують поза цією наукою, за її межами і не виводяться із самого дослідження.

Будь-яка галузь людського пізнання повинна мати **об'єкт** (процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і на яке спрямована пізнавальна діяльність дослідника), **предмет** (значущі з теоретичної чи практичної точки зору якості, особливості чи сторони об'єкта, що досліджуються з певною метою в певних умовах і обставинах), **методи** дослідження. Лінгвістика протягом історії свого розвитку створила власні методи. Як правило, зміна наукової парадигми супроводжується відкриттям нового методу дослідження. Кожен метод виділяє такий аспект мови як об'єкт дослідження, який визначається найважливішим у цій теорії мови.

Методологія лінгвістичного аналізу – це вчення про прийоми і засоби наукового пізнання мови, це сукупність методів, які застосовуються у мовознавстві. Методологічну основу лінгвістичного аналізу становлять фундаментальні положення про зв'язок мови і мислення, мови і суспільства, про соціальну сутність мови і її функцій. Методологічними принципами лінгвістичного аналізу називають загальні філософські положення про мову як особливість людини, як вид і результат суспільно усвідомленої діяльності.

1.3. Підходи до класифікації наукових методів

Існують декілька класифікацій методів наукового дослідження, кожна з яких розроблена за певним критерієм, але наведений список класифікацій не

претендує на повноту та вичерпність запропонованих класифікацій, один і той самий метод може бути описаний з точки зору декількох критеріїв.

За *генезисом наукового знання* (його виникнення та функціонування готового знання) виділяють **методи обґрунтування**, **методи дослідження**, **методи викладу наукового знання**.

За *широтою застосування* виділяють **загально-наукові** (спостереження експеримент, моделювання індукція / дедукція, синхронічний / діахронічний методи) та **конкретно-наукові** методи (вони різняться від однієї науки до іншої і відображають специфіку кожної). І ті, і інші використовуються і в теоретичних, і в емпіричних дослідженнях.

За *повнотою охоплення об'єкту дослідження* лінгвістичні методи діляться на **основні** (функціональний, комплексний, багатоаспектний) та **часткові** (дескриптивний, порівняльно-історичний, трансформаційний аналіз тощо).

Основні методи лінгвістичного аналізу:

1) **функціональний**, зорієнтований на функціональний аспект мови, що передбачає вивчення мовних засобів щодо їх ролі у формуванні й вираженні думок, жанру, у текстотворенні, врахування і власне комунікативного аспекту спілкування, тобто мети, завдань, ситуації, умов і засобів спілкування, індивідуальних і соціальних особливостей комунікантів;

2) **комплексний** метод вивчення мовних явищ, що передбачає використання даних різних наук: філософії, психології, логіки, соціології, теорії комунікації, прагматики;

3) **багатоаспектний** аналіз взаємозв'язку різнорівневих мовних одиниць у процесі їх функціонування, з'ясування закономірностей цього функціонування, специфіки функціональних стилів.

За *рівнем мовної структури, що досліджується*, виділяють

- методи структурної лінгвістики,
- методи аналізу мови на фонологічному рівні,
- методи аналізу мови на морфологічному рівні,
- методи аналізу мови на рівні речення,

- методи аналізу мови на лексико-семантичному рівні,
- методи компонентного аналізу,
- методи текстового аналізу.

Питання на контроль розуміння матеріалу:

1. Що таке наукове дослідження?
2. Назвіть основні критерії класифікації наукових досліджень
3. Що становить наукову проблему? Опишіть процес її формулювання
4. Як співвідносяться методика і методології дослідження?
5. Які функції виконує методологія?
6. Назвіть критерії класифікації наукових методів
7. Що передбачає комплексний метод лінгвістичного аналізу?

РОЗДІЛ 2 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЇ

2.1. Основні філософські методології у мовознавстві

Еклектизм методологічних позицій світової лінгвістики спричинив численні наукові розвідки, присвячені проблемам методологічних настанов лінгвістичних досліджень. На початку ХХІ ст. у лінгвістичних студіях значно посилюється лінгвофілософський компонент, що звичайно, як це було і на початку ХХ ст., зумовлений прагненням переглянути загальні підходи і принципи дослідження мови, визначити її роль в житті людини, з'ясувати функціональну природу мови як семіотичної системи, виробити відповідний інструментарій її дослідження.

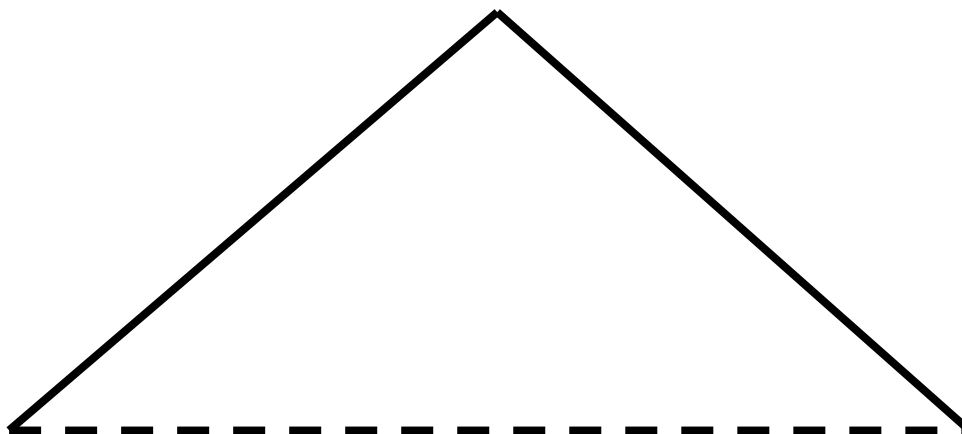
Нерідко методологічні засади дослідження плутають із теоретичними настановами, що зводить поняття методології до рівня теорії (наприклад, деякі мовознавці вживають сполуки «дескриптивна методологія», «когнітивна методологія», «генеративна методологія» тощо). Методологія й аспекти дослідження мови розмежовуються непослідовно, що створює підстави для приписування методологічної значущості таким розділам мовознавства, як семантика, ономасіологія, теорія комунікації, прагматика. Усе це зумовлює нагальну потребу виокремлення особливої галузі мовознавства – лінгвометодології, яка проектується в загальну методологію – учення про способи пізнання й осмислення дійсності й формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини, а також про дослідницькі принципи та процедури аналізу об'єктів різних наук.

Лінгвометодологія як наука спрямована на встановлення природи мови у співвідношенні зі свідомістю її носіїв, комунікацією, процесами пізнання світу, а також на формування інструментарію та способів опису й аналізу мови та її продуктів. Предметом лінгвометодології є системи трактування мови та її продуктів, а також настанови, принципи та процедури їхнього дослідження, що склалися в межах певних мовознавчих течій та шкіл.

Основні філософські методології у мовознавстві різняться залежно від специфіки розгляду кожною з них питань взаємодії мови та мислення, системності мови, психологічного підґрунтя мовленнєвої діяльності, онтологічної та гносеологічної природи мовного знака, значення та смислу, інтерактивної взаємодії у процесі комунікації, синергетичності тощо. І перш ніж перейти до розгляду підходів у лінгвістиці до інтерпретації взаємозв'язку між мовою, мисленням та позамовною реальністю, розглянемо так званий логіко-семантичний або семіотичний трикутник Огдена-Річардса. Він відображає відношення між ім'ям, його смислом (концептом) та денотатом (референтом).

ТРИКУТНИК Ч. ОГДЕНА та А. РІЧАРДСА

Поняття (концепт)

Знак (символ)

Референт (денотат)

Референт (*referent*), також часто називається «денотат», – це об'єкт оточуючої нас дійсності чи явище психічного світу, що дані нам у сприйнятті.

Поняття (*thought or reference*), або концепт, значення, референція – це мисленнєвий образ, психічне уявлення про об'єкт дійсності, що виникає в людській свідомості.

Знак (*symbol*), або ім'я, слово – прийняте у людському суспільстві найменування, означення об'єкта.

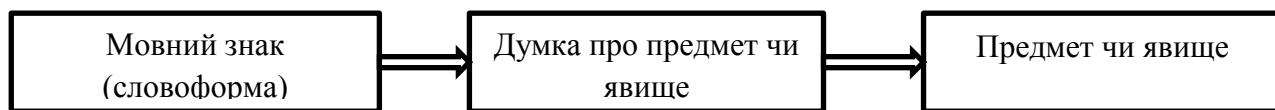
Зв'язок між знаком та об'єктом дійсності умовний, довільний, ніяк не вмотивований природними властивостями об'єкта; він неможливий без зв'язку із поняттям, концептом, тому основа трикутника зображена пунктиром.

Семіологію цікавить лише ліва сторона трикутника Огдена-Річардса (відношення між символом та поняттям), саме тут і породжується усе різноманіття комунікативних явищ. Ідучи від значення до символу, отримуємо ономасіологічні відношення (відношення найменування), коли певні смисли прив'язуються до певного звукового образу. І навпаки, взявши за точку відліку звучання, отримуємо відношення семасіологічного порядку (певний знак, звуковий образ отримує певне значення). Відношення між символом та його психічним образом можуть змінюватися: вони можуть ускладнюватися, викривлятися; символ може залишатися незмінним, тоді як значення збагачуватися чи бідніти. І саме цей динамічний невинний процес і слід називати «сміслом».

Дослідники виокремлюють три глобальні філософські методології, які поступово склалися у процесі розвитку лінгвістики внаслідок спільності принципів онтологічних і гносеологічних постулатів щодо об'єкта мовознавства: позитивістську, номіналістську та феноменологічну (або функціональну).

Позитивістська філософія (об'єктивізм), беручи свій початок в антропологічній концепції Аристотеля, проектує структурні властивості зовнішньої реальності на структуру мови. Як джерело значення одиниці мови розглядають референцію, яку розуміють як співвіднесеність одиниці мови з об'єктами та явищами немовної реальності. На сьогоднішній день цей підхід є імпліцитною філософсько-методологічною основою переважної більшості лінгвістичних досліджень. У межах філософії об'єктивізму презентацію дійсності у мові й мовленні пояснюють за допомогою метафори віддзеркалення, а у трактуванні власне мови виходять із метафори мови-інструмента, тобто набору одиниць різного рівня і правил, якими носії мови користуються в процесі комунікації. Семіозис – процес інтерпретації знака – розгортається від знака (словоформи) до думки про предмет чи явище, а від думки про предмет до власне предмету / явища, що дозволяє здійснити

вказування на предмет думки, репрезентуючи його; знак віддзеркалює властивості предмета.

Альтернативу об'єктивному реалізму становить *номіналістський підхід (суб'єктивізм)*. Епістемологія номіналізму виходить з гіпотези зумовленості сприйняття індивідом зовнішньої дійсності структурною організацією мовної (концептуальної) системи. У діаді «мовний знак – речі / явища» домінують вагу має мовний знак, який в змозі позначати цілі класи об'єктів, замість називання кожного з них. Ця концепція бере свій початок в ідеалізмі Е. Канта, який ставить знання суб'єкта в залежність від роботи органів чуття та властивостей розуму. Сприйняття світу стає зумовленим мовним кодом, при цьому мова визначається як 'сховище' і навіть 'форма' для думки (І. Гердер). 'Сховище,' тому що досвід і знання попередніх поколінь акумульовано в мові й передано через неї наступному поколінню. 'Форма', тому що індивід мислить завдяки мові, остання розглядається не як мертвий продукт, а як творчий процес, не як продукт діяльності, а як діяльність (В. фон Гумбольдт).

У другій половині ХХ століття номіналістські ідеї набувають потужного розвитку на підґрунті пост-структуралістської філософії (праці М. Фуко, Ж. Е. Лакана, Ж. Дерріди та ін). Пост-структуралістські спроби ревізії традиційних уявлень про структуру мовного знака приводять до деконструкції референційної функції мови: оскільки у постструктуралістів дійсність виступає в опосередкованій дискурсом формі, фактично в одній площині опиняється як власне 'дійсність', так і її 'рефлексія'. Відношення між означальним і означуваним підміняють відношенням одних лише означальних, що теоретично відкидає будь-яку можливість зв'язку означального з немовною дійсністю. У межах суб'єктивізму знак постає як продукт діяльності свідомості людини: для того, щоб свідомість людини могла відобразити об'єкт матеріального світу як

предмет думки (концепт), цей об'єкт повинен бути виділеним свідомістю як дискретна сутність: предмет (референт) діє на свідомість, свідомість категоризує цей предмет як значущий фактор середовища, що діє на свідомість і який необхідно враховувати у подальшій взаємодії з середовищем; знак є продуктом розумової діяльності, функцією якого є трансляція смислу; він відображає не реальні властивості об'єкта, а лише уявлення про цей об'єкт.

‘Третім’ шляхом, який би міг подолати антитетичність філософії позитивізму і номіналізму, виявилася **феноменологія**, що виникла у надрах пост-структуралістської філософії. Вона пропонує нове розуміння науковості. Як і позитивізм чи емпіризм, феноменологія визнає можливість здобуття об'єктивного наукового знання, виносячи за дужки існування зовнішньої об'єктивної реальності, наданої в досвіді. На відміну від позитивізму чи емпіризму, феноменологія визнає можливість здобуття систематичного, критичного, загального й методичного знання, яке відповідає критеріям науковості, не тільки з емпіричного світу речей, але й з актів свідомості, світу феноменальності.

Сучасна феноменологія спирається на ідеї Е. Гуссерля, що беруть свій початок у працях Г. Гегеля, Дж. Локка, Д. Юма, Дж. Мілля, В. Вундта. У центрі феноменологічної концепції Е. Гуссерля поняття інтуїції трактоване як присутність певного предмета у свідомості, яка присутність пов'язана з двома типами інтуїції, так званими модальностями. Модальності співвідносяться з різними об'єктами: по-перше, ‘реальними’ об'єктами, що існують у межах просторово-часових і каузативних відносин; по-друге, об'єктами неемпіричної природи, актами інтуїції, наприклад, концептами, ідеями, образами, уявленнями тощо.

Феномени свідомості співвідносяться лише з уявленням про об'єкт, а не з його реальним буттям. У межах феноменологічного підходу мовну систему слід розглядати як ментальну проекцію, форму присутності єдиного даного в досвіді феномена – мовного матеріалу, реалізованого в мовленнєвій діяльності.

Такі властивості мовлення, як акціональність (діяльнісний характер) і контекстуальність роблять його відмінним від мови й мовного матеріалу. Отже, вивчення мови передбачає вивчення мовленнєвої діяльності людини.

У межах феноменології знак як явна матеріальна сутність спочатку є даним людині через органи чуття, але даним як фізичний компонент свідомості іншої людини, який може стати, а може і не стати значущим фактором (каузально релевантним) у ситуації взаємодії з нею. Зв'язок «думка – знак» виникає як наслідок встановлення значущого зв'язку між двома свідомостями, і цей зв'язок має біо-соціальну основу. З точки зору феноменології, класичний семантичний трикутник дає урізану картину, бо не враховує іншої людини як необхідної умови реалізації мовного значення.

Феноменологічний підхід дозволяє подолати дихотомію *мова :: мовлення*, дає нове нелінійне уявлення про предмет лінгвістики як мовленнєву діяльність носіїв мови і створює можливість застосувати дослідницький апарат лінгвістики до вивчення власне носія мови, відкривши доступ до формування структури людської свідомості, знань, оцінок, поведінкових настанов.

2.2. Наукові парадигми лінгвістичного знання

Стан будь-якої науки у певний період її розвитку визначається актуальними на цей час тенденціями наукової думки. Загальні тенденції у стилі наукового мислення називають парадигмами. Термін *парадигма* (від грецьк. *paradeigma* – приклад, зразок) був уведений у науковий обіг у 1961 р. американським соціологом Томасом Куном. У книзі «Структура наукових революцій» Т. Кун висунув концепцію розвитку науки як процесу революційних перетворень, маючи на увазі природничі науки. Ці перетворення полягають у різкій зміні стандартів наукового мислення, створенні нових категорійних ієрархій і методик аналізу об'єкта. Під терміном «парадигма» Т. Кун розумів єдину систему стандартів, модель постановки проблем та їх вирішення, певну сукупність переконань, цінностей та прийомів, що поділяються і визнаються усіма членами наукової спільноти. У подібному

значенні термін «наукова парадигма» застосовується в філософії, лінгвістиці, наукознавстві в цілому і наближається до поняття методології, залишаючись при цьому сциентистською за характером, в той час як методологія є гносеологічною за своєю суттю, тобто парадигма в науці може ґрунтуватися на кількох методологічних типах або допускати їх певний еkleктизм.

У сучасній лінгвістиці науковою парадигмою є панівна на кожному етапі історії лінгвістичних учень система поглядів на мову, яка визначає для певної мовознавчої спільноті предмет і принципи лінгвістичного дослідження відповідно до культурно-історичного і філософського контексту епохи. О.С. Кубрякова виокремила три стадії у складі наукової парадигми: 1) установчу, що визначає засади й передумови її формування; 2) предметно-пізнавальну, що характеризується спільністю підходів до об'єкта науки; 3) процедурну (або технічну), яка ґрунтується на сукупності методів і методик дослідження об'єкта згідно з установками й підходами.

Історію сучасної лінгвістики (період з 19 століття до сьогодні) можна представити як послідовну зміну домінант таких наукових парадигм:

1) **генетичної** (або порівняльно-історичної), яка панувала у XIX столітті і керувалася принципами історизму, діахронічного розгляду мови, а почасти емпіризму, психологізму й мовної аналогії. Наукові лінгвістичні розвідки були спрямовані на дослідження походження та еволюційних змін мов, реконструкцію прамови та вивчення закономірностей її розщеплення, встановлення співвідношень між спорідненими мовами та опис їх еволюції, з'ясування генетичної близькості мов світу тощо. Створювалися порівняльно-історичні граматики та словники.

2) **таксономічної** (або системно-структурної), що домінувала в першій половині XX ст. і ґрунтувалася на принципах синхронічності лінгвістичного опису. Визначальною стала теза Ф. де Соссюра, згідно з якою об'єктом лінгвістики має стати мова «у собі і для себе». Визнаються: онтологічний дуалізм мовних одиниць (їх інваріантів та варіантів); системність мови, її рівневої ієрархії, наявність системних відношень на всіх мовних рівнях.

Опозиційність визнається диференційним змістом елемента і перевіряється шляхом його протиставлень іншим елементам у парадигматичному класі або в синтагматичній послідовності, Недоліками парадигми був її редуccionістський характер, адже увага дослідників зосереджувалася лише на внутрішній структурі мовної системи без урахування діяльності мовців у конкретних мовних ситуаціях, заперечується вплив функцій мови на її внутрішню структуру.

3) **антропоцентрична** (або прагматична / комунікативно-функціональна/ когнітивна), становлення якої відбулося у другій половині ХХ ст. і виявилось у переорієнтації лінгвістичних досліджень на аналіз людського чинника в мові, діяльнісної та телеологічної поведінки мовної системи в комунікативному середовищі (мова стала розглядатися як знаряддя досягнення людиною успіху, оптимізації інтерактивних відношень мовців у комунікативній ситуації, дискурсі). Функціоналізм у лінгвістиці забезпечує дослідження мови як діяльнісного, цілеспрямованого процесу, представленого численними мовленнєвими продуктами у відповідних актах комунікації. Когнітивний аспект цієї парадигми зорієнтований на пояснення мови як продукту та інструменту думки; стійких кореляцій між мовою, мовними продуктами, з одного боку, і структурами знань, операціями мислення та свідомості, з іншого. Лінгвістичні дослідження спрямовуються на вивчення мови як засобу отримання, зберігання, обробки й використання знань, на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду.

4) **синергетична**, у яку поступово протягом останніх двох десятиліть перетворюється антропоцентрична парадигма. Синергетика як теорія самоорганізації складних систем акцентує увагу на складному системному характері механізму виникнення та розвитку явищ і процесів. Лінгвісти не могли не помітити перспективність синергетики, звернувши увагу на синергійність мови й мовлення як нерівноважно стійких систем, а визнання емерджентного характеру ментального дозволяє пояснити виникнення нової цілісності інтерактивною поведінкою підсистем, причому остання описується

через їх кооперацію чи когерентність. Отже, концептуальна система і мова як складники когнітивної системи приходять у нерівноважний стан через джерела і внутрішньої (наприклад, емоції, інтенції), і зовнішньої (наприклад, питання співрозмовника) енергії. Вихід з хаотичного стану відбувається за рахунок когерентної, узгодженої поведінки її частин – концептуальної і мовної підсистем. У результаті народжується новий когнітивний стан (думка, ідея, образ тощо), який отримує зовнішнє, або мовленнєве, вираження. Таким чином, якщо в межах антропологічної парадигми зв'язок між мовою і мисленням визначається функціонально та інструментально, то при синергетичному підході взаємодія грає роль рушійної сили їх розвитку, до процесу ж взаємодії долучаються не тільки пізнання та мова, а й зовнішнє середовище (контекст). Середовище містить все, що не входить до когнітивної системи, проте взаємодіє з нею, і розуміється широко – від біофізичних засад пізнання до соціокультурного оточення. Мова як синергетична суперсистема постулюється як нелінійна, нерівноважна, детермінована зсередини й ззовні і та, що перебуває у стані переходу від хаосу до порядку й далі – до нового порядку – через взаємодію деструктивних тенденцій і параметрів самоорганізації цієї суперсистеми.

Спосіб переходу від однієї парадигми до іншої лінгвісти представляють і як коливання маятника, і як коловий рух, і як послідовну зміну, і як рух по спіралі, і як співіснування за умови домінування однієї чи двох парадигм [цит. за 7]. Найбільш реалістичною є остання точка зору, адже попередній доробок мовознавства не відкидається, а переглядається з огляду на домінанту уваги сучасних дослідників мови.

Для гуманітарних дисциплін взагалі і мовознавчих зокрема характерна безліч методологічних і концептуальних напрямів, що одночасно в них розвиваються. Наведені вище лінгвістичні парадигми доводять твердження про те, що поняття «наукова парадигма» взагалі віддаляється від методології і стає, так би мовити, своєрідною «парасолькою», під якою можуть співіснувати різні методологічні орієнтири. Сучасний парадигмальний простір лінгвістики

представлений співіснуванням таких доміантних парадигм, як прагматична та когнітивна, адже сучасна дослідницька увага насамперед зосереджена на мові як знарядді комунікації та впливу, з одного боку, та інструменті когніції та способі концептуалізації, з іншого.

2.3. Основні принципи сучасної мовознавчої парадигми

Характеризуючи сучасну парадигму наукового знання, яка змінила генеративізм у лінгвістиці другої половини 20 століття, різні автори називають її по-різному: функціональна, комунікативна, когнітивна, комунікативно-когнітивна, когнітивно-дискурсивна, комунікативно-діяльнісна тощо. Як свідчать наведенні визначення, практично всі вони містять декілька складників, що доводить множинність комбінованих підходів до дослідження мови. На думку О.С. Кубрякової, сучасна парадигма диктує синтез когніції та комунікації, а обрана дослідником форма аналізу, зорієнтованого чи то на когніцію, чи то на комунікацію, є лише «умовністю опису», оскільки настанови когнітивізма, що синтезується когнітивно-дискурсивною парадигмою, коригуються в ній з урахуванням вихідних положень парадигми комунікативної.

О. С. Кубрякова називає спільні риси, які притаманні усім функціональним та когнітивним напрямкам сучасної лінгвістики [4], риси, що, хоча й переломлюються у різних теоріях про сутність мови по-різному, формують єдині вихідні теоретичні та методологічні настанови під час дослідження природньої мови, так звану єдину «дисциплінарну матрицю», за Т. Куном. Ці настанови є певним фундаментом вихідних знань та «генеруючим оточенням» для ідей і концепцій в царині сучасної лінгвістики: **експланаторність, експансіонізм, антропоцентризм, функціоналізм.**

Експланаторність (пояснювальність) – це такий принцип дослідження, що характеризується прагненням не тільки описувати мовні факти, але й знаходити їм пояснення. Експланаторність була присутня і у попередніх парадигмах, але акцент у діаді «опис – пояснення» змістився на другий елемент. Видатний

радянський лінгвіст Олександр Євгенович Кибрик (1939-1912) у свій час спрогнозував перехід від «що-лінгвістики» (від опису структур) через «як-лінгвістику» (опис процесів) до «чому-лінгвістики» (опис причин процесів). Опис спрямований на усвідомлення структури та семантики мовних об'єктів, а експланаторність – на з'ясування їхнього функціонування. Аби знайти пояснення особливостям об'єкту дослідження, треба вийти за межі цього об'єкта, а значить, залучити до вивчення дані інших, суміжних наук. Отже, експланаторність нерозривно пов'язана з експансіонізмом.

Експансіонізм проявляється у виникненні нових об'єктів дослідження, у перегляді традиційних проблем з нових позицій, у прагненні розширити область лінгвістичних досліджень, появі виходів в інші науки – культурологію, етнологію, психологію, нейронауку, антропологію, соціологію. Фокус дослідницькою уваги зміщається із вивченого центра на проблемну периферію і закріплюється на стику галузей наукового знання – виникають етнопсихологія, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна психологія, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, всередині яких процес міждисциплінарного синтезу та симбіозу продовжується.

Функціоналізм. Головна вимога функціоналізму – вивчати мову у дії, під час виконання нею її функцій. Новій науковій парадигмі притаманна переорієнтація наукових інтересів з вивчення внутрішніх закономірностей мовної системи на розгляд функціонування мови як найважливішого засобу спілкування. Отже, детально вивчаються і повністю розкриваються усі закони і механізми функціонування мови у її взаємодії з людиною, що пізнає світ».

Таким чином, лінгвістичний експансіонізм тісно пов'язаний із експланаторністю як прагненням знайти кожному мовному явищу розумне пояснення і антропоцентризмом та функціоналізмом як тенденціями шукати подібні пояснення ролі людського чинника в мові виконанню мовою певних функцій.

Антропоцентризм. У лінгвістиці про антропоцентризм як основний її принцип заговорив Ю.С. Степанов, аналізуючи концепцію Еміля Бенвениста

(видатного французького вченого) [Степанов, с.15]: «Мову створено за міркою людини і це віддзеркалено в її організації, а отже згідно людини мова і повинна вивчатися». Виникнення антропоцентричної парадигми в лінгвістиці було визначене наперед, оскільки сама мова антропоцентрична за своєю суттю, «людина відобразила в мові свій фізичний вигляд, свої внутрішні стани, свої емоції, свій інтелект, відношення до предметного і непередметного світу, довкілля, до колективу людей та іншої людини». Сутність антропоцентризму як основного принципу лінгвістичних досліджень полягає в тому, що «наукові об'єкти вивчаються перш за все за їх роллю для людини, за їх функціями для розвитку людської особистості та її вдосконалення. Людина стає точкою відліку в аналізі тих чи інших явищ, саме вона визначає його перспективи та цілі».

Таким чином, поняття «парадигми» та «дисциплінарної матриці» розмежовано: парадигма трактується як визнані науковим співтовариством досягнення, тобто теорії (когнітивна та комунікативна), а дисциплінарна матриця – як єдина модель постановки проблем та їх рішень, тобто методологічні принципи.

Питання на контроль розуміння матеріалу:

1. Що є предметом лінгвометодології?
2. На ґрунті чого різняться основні філософські методології у мовознавстві?
3. Що унаочнює трикутник Ч. Огдена та А. Річардса?
4. Охарактеризуйте позитивістську, номіналістську та феноменологічну філософські методології у лінгвістиці. Як кожна з них співвідноситься з трикутником Ч. Огдена та А. Річардса?
5. Дайте визначення парадигми наукового знання.
6. Назвіть наукові парадигми лінгвістичної науки, які змінювали одна одну з 19 століття і дотепер. Схарактеризуйте кожен з них.
7. Якими принципами дослідження керується сучасна лінгвістична парадигма? Як вони взаємопов'язані?

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1 Схеми наукового лінгвістичного дослідження

У процесі наукового дослідження виділяють такі складові елементи:

- виникнення ідеї та формулювання теми;
- обґрунтування актуальності обраної теми;
- формування мети та завдань, об'єкту і предмету дослідження;
- огляд теоретичних передумов дослідження, висунення гіпотези;
- вибір методів проведення дослідження;
- аналіз та узагальнення наукових фактів і результатів / проведення наукового експерименту (у фонетичних розвідках);
- лінгвістична інтерпретація та оформлення результатів наукового дослідження;
- впровадження та визначення ефективності результатів наукового дослідження.

Перша стадія проведення наукового дослідження передбачає обґрунтування актуальності дослідження, постановку дослідницьких питань, огляд наукової літератури – класичної та сучасної – з досліджуваного аспекту та напрацювання гіпотези. Обґрунтування актуальності вибраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Тема – наукове завдання, що належить до конкретної галузі наукового дослідження. Освітлення актуальності має бути небагатослівним. Починати її опис здалека немає необхідності, досить у межах однієї машинописної сторінки показати головне – суть проблемної ситуації, з чого й буде видна актуальність теми. Правильна постановка і ясне формулювання нових проблем (завдань) нерідко має не менше значення, ніж їх вирішення. По суті, саме вибір проблеми, якщо не цілком, то в дуже великій мірі визначає стратегію дослідження взагалі й напрям наукового пошуку зокрема. Не випадково прийнято вважати, що сформулювати наукову проблему означає показати вміння відокремити головне від другорядного, з'ясувати те, що вже відомо й що поки що невідомо науці про об'єкт дослідження.

Важливим елементом дослідження є його **гіпотеза** — можлива (передбачувана) відповідь на питання, яке ставить перед собою дослідник. Складається вона з передбачуваних зв'язків між досліджуваними фактами. Формулювання гіпотези починається під час роздумів над метою і завданнями дослідження. Аналізуючи стан обраної для дослідження проблеми, дослідник розмірковує над необхідністю з'ясувати передусім актуальніші питання, сформулювати попередні уявлення про зв'язки, які можуть існувати між відомими фактами.

Друга стадія є плануванням власне дослідження, що складається із так званої операціоналізації, вибору методики дослідження та визначення із стратегією вибірки.

Операціоналізація – це процес переходу від теоретичного планування до практичної реалізації цілей.

Наукове дослідження може бути успішно виконане лише за умови, якщо методика його виконання складена на підготовчій стадії.

Методика досліджень теми – це конкретизація прийомів і способів виконання робіт відповідно до мети та плану дослідження. Структура методики включає загальні положення, основну частину і висновок.

Стратегія вибірки передбачає визначення із статистичним методом отримання репрезентативних даних. Цей критерій задіюється зазвичай у дослідженнях лексичних та соціолінгвістичних аспектів мови і мовлення.

Третя стадія проведення наукового дослідження є здійсненням дослідження, яке складається зі збору фактичного матеріалу, його аналізу та обробки та лінгвістичної інтерпретації отриманих даних. На цьому етапі упорядковують, систематизують, перевіряють на достовірність або здійснюють статистичну оцінку зібраних матеріалів. Надалі їм надають зручної для аналізу форми (таблиці, графіки, математичні формули, рівняння тощо).

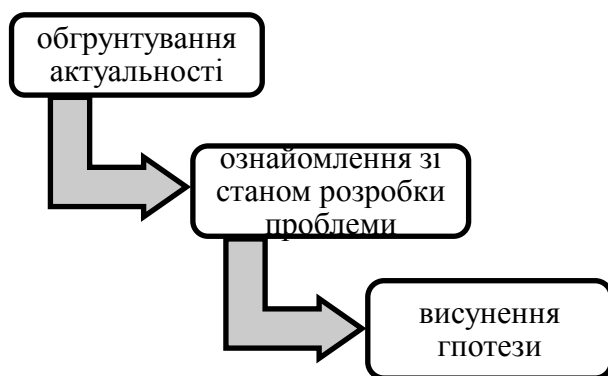
В науці недостатньо встановити будь-який науковий факт. Важливим є пояснення його з позиції науки, обґрунтування загально-пізнавального, теоретичного та практичного його значення. Накопичення наукових фактів у

процесі досліджень є творчим процесом, в основі якого завжди лежить задум вченого, його ідея. Наукове пізнання – дуже трудомісткий і складний процес, який потребує постійної високої напруги, праці з натхненням.

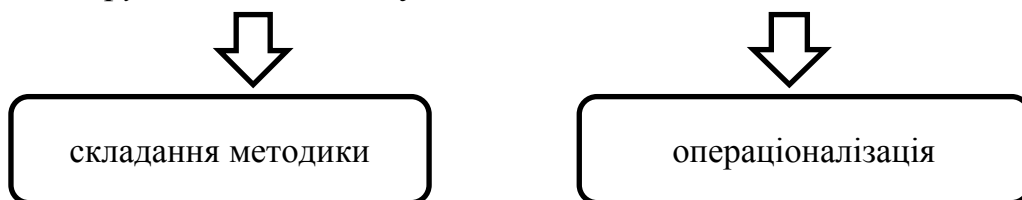
Процес наукового дослідження достатньо тривалий і складний. Він починається з виникнення ідеї, а завершується доведенням правильності гіпотези і суджень.

Схема наукового лінгвістичного дослідження:

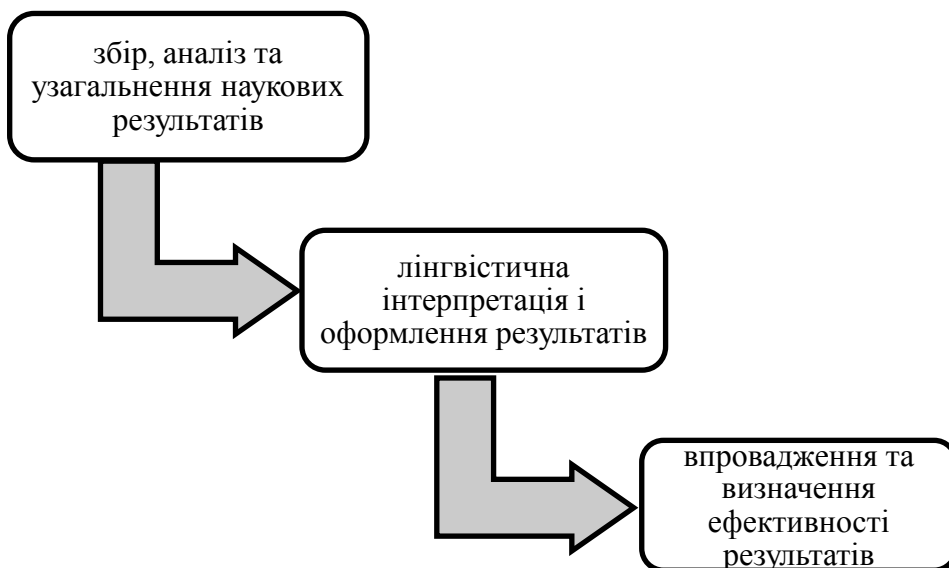
1. Перша стадія: Постановка теми і проблеми дослідження

2. Друга стадія: Планування власне дослідження

3. Третя стадія: Здійснення дослідження

3.2. Інформаційне забезпечення лінгвістичних досліджень

Розумова праця нерозривно пов'язана з пошуком інформації, який зі зростом самих її об'ємів в час інформаційно-технологічної доби стає усе складнішим. Власне і сама система пошуку поступово перетворюється у спеціальну галузь науки, знання й навички в якій стають усе більш необхідними для будь-якого фахівця. Рівень обізнаності в царині пошуку і відбору інформаційних джерел обумовлюється: чітким уявленням про загальну систему інформаційних ресурсів і тих можливостей, які дає використання інформаційних джерел своєї області; знаннями усіх можливих джерел інформації зі своєї спеціальності; умінням вибрати найбільш раціональну схему пошуку відповідно до його завдань і умов; наявністю навичок у використанні допоміжних бібліографічних та інформаційних матеріалів.

Сучасна наука характеризується бурхливим потоком нових наукових даних, що отримуються в результаті досліджень, адже щорічно у світі видається понад 500 тисяч книг з різних питань і ще більше видається журналів. Але, незважаючи на це, величезна кількість наукової інформації залишається неопублікованою. Крім того, інформація має властивість "старіти" у зв'язку з появою нової друкованої чи неопублікованої інформації. Таким чином, відшукати передове і наукове у вирішенні певної проблеми є складним завданням не тільки для одного науковця, але й для великого колективу.

Іншою проблемою є неповне використання світової інформації, що приводить до дублювання досліджень: кількість повторно отримуваних даних досягає в різних сферах науково-технічної творчості 60 і навіть 80 %. А це втрати і економічні, які оцінюються багатьма мільярдами доларів щорічно, і інтелектуальні, адже розумовий прогрес ніби бігає по колу, а не просувається за якістю вперед.

Наукова інформація – це логічна інформація, що отримується в процесі пізнання і адекватно відображає закономірності об'єктивного світу й використовується в суспільно-історичній практиці. Отже, науковою можна вважати тільки ту інформацію, яка задовольняє такі вимоги:

1. наукова інформація отримується людиною у процесі пізнання і, отже, нерозривно пов'язана з її практичною, виробничою діяльністю, оскільки остання є основною мотивацією пізнання;

2. наукова інформація – це логіко-змістовна інформація, що утворюється шляхом обробки інформації, яка надходить до людини через органи чуттів, за допомогою абстрактно-логічного мислення;

3. наукова інформація повинна адекватно відображати об'єктивний світ.

4. наукова інформація повинна неодмінно використовуватися в суспільно-історичній практиці, саме тому до наукової інформації не можуть бути віднесені науково-фантастичні літературні твори чи то адекватна й логічно оброблена інформація, отримана певною людиною в особистих цілях.

Під «джерелом наукової інформації» розуміється документальне джерело, що містить у собі основний обсяг відомостей, які використовуються у науковій, викладацькій і практичній діяльності. До документів відносять різного роду видання, що є основним джерелом наукової інформації. Видання – це документ, призначений для поширення інформації, що міститься в ньому, який пройшов редакційно-видавничу обробку, отриманий друкуванням або тисненням, поліграфічно самостійно оформлений та має вихідні відомості. Документи створюють величезні інформаційні потоки, темпи яких щорічно зростають.

Розрізняють висхідний і спадний потоки інформації. *Висхідний* потік інформації йде від користувачів у реєстраційні органи. Виконавець наукової праці (НДІ, ВНЗ тощо) після затвердження плану робіт зобов'язаний у місячний строк представити інформаційну карту у відповідні інститути. До висхідного потоку відносять також статті, направлені в різні журнали. *Спадний* потік інформації у вигляді бібліографічних оглядових реферативних та інших даних спрямовується в низові організації за їхніми запитам.

Усі документальні джерела наукової інформації діляться на **первинні** й **вторинні**. Первинні документи містять вихідну інформацію, безпосередні результати наукових досліджень (монографії, збірники наукових праць,

автореферати дисертацій і т.д.), а вторинні документи є результатом аналітичної й логічної переробки первинних документів (довідкові, інформаційні, бібліографічні й інші тому подібні видання).

Необхідна для науково-дослідної роботи інформація може бути отримана з наукових, навчальних, довідкових й інформаційних видань. Під *науковим* розуміють *видання*, що містить результати теоретичних й/або експериментальних досліджень, а також науково підготовлені до публікації пам'ятники культури й історичні документи. Наукові видання можна розділити на такі види: монографія, автореферат, дисертація, препринт, збірник наукових праць, матеріали наукової конференції, тези доповідей наукової конференції, науково-популярне видання.

Монографія – наукове або науково-популярне книжкове видання:

- містить повне і всебічне дослідження однієї проблеми або теми;
- належить одному або декільком авторам.

Автореферат дисертації – наукове видання у вигляді брошури, що містить складений автором реферат проведеного ним дослідження, що подається на здобуття наукового ступеня.

Препринт – наукове видання, що містить матеріали попереднього характеру, опубліковані до виходу у світ видання, у якому вони можуть бути розміщені.

Збірник наукових праць – збірник, що містить дослідницькі матеріали наукових установ, навчальних закладів або товариств.

Тези доповідей наукової конференції – науковий неперіодичний збірник, що містить опубліковані до початку конференції матеріали попереднього характеру: анотації, реферати доповідей й/або повідомлень.

Матеріали наукової конференції – науковий неперіодичний збірник, що містить підсумки наукової конференції (програми, доповіді, рекомендації, рішення).

Науково-популярне видання – видання, що містить відомості:

- про теоретичні або експериментальні дослідження в галузі науки, культури й техніки;
- викладені у формі, доступній читачеві-неспеціалісту.

Навчальне видання – це видання, що містить систематизовані відомості наукового або прикладного характеру, викладені у формі, зручній для вивчення й викладання, і розраховане на учнів різного віку й ступеня навчання. До навчальних видань належать: підручник, навчальний посібник, навчальний наочний посібник, навчально-методичний посібник, хрестоматія тощо.

Підручник – навчальне видання, що містить систематичне викладення навчальної дисципліни, її розділу або частини, що відповідає навчальній програмі і офіційно затверджене як підручник.

Навчально-методичний посібник – навчальне видання, що містить матеріали за методикою викладання навчальної дисципліни або за методикою виховання.

Навчальний посібник – це навчальне видання, що доповнює або частково заміняє підручник й офіційно затверджене як навчальний посібник.

Хрестоматія – навчальний посібник, що містить літературно-художні, історичні й інші твори або уривки з них, що становлять об'єкт вивчення навчальної дисципліни.

Навчальний наочний посібник – навчальне видання, що містить матеріали для допомоги вивченню, викладанню або вихованню.

Довідково-інформаційне видання – видання, що містить короткі відомості наукового або прикладного характеру, розташовані в порядку, зручному для їхнього швидкого відшукання, не призначене для суцільного читання.

Інформаційне видання - видання, що містить систематизовані відомості про опубліковані, неопубліковані або неопубліковані документи або результат аналізу й узагальнення відомостей, представлених у першоджерелах. Інформаційні видання випускаються організаціями, що здійснюють науково-

інформаційну діяльність. Інформаційні видання можуть бути бібліографічними, реферативними, оглядовими.

Бібліографічне видання – бібліографічний посібник, випущений у вигляді окремого документа.

Реферативне видання – це інформаційне видання, що містить упорядковану сукупність бібліографічних записів, що включають реферати.

Оглядове видання містить публікацію одного чи кількох оглядів, що включають результати аналізу й узагальнення представлених у первинних документах відомостей.

Видання можуть бути неперіодичними, періодичними й триваючими.

Неперіодичні видання – це видання, що виходять однократно і не мають продовження. До них належать: книги, брошури, листівки тощо.

Періодичне видання – серійне видання, що виходить через певні проміжки часу, з постійним для кожного року числом номерів (випусків) і не повторюється за змістом. До періодичних друкованих видань належать: газети, журнали, альманахи, бюлетені, інші видання, що мають постійну назву, певний номер і виходять у світ не рідше одного разу на рік.

Питання на контроль розуміння матеріалу:

1. Назвіть складові елементи процесу наукового дослідження
2. Яким вимогам повинна відповідати інформація, аби вважатися науковою?
3. Які потоки джерел наукової інформації Ви знаєте? В чому їх різниця?
4. Назвіть види наукових видань. Схарактеризуйте кожен з них.
5. Що таке «навчальне видання»? Які джерела інформації слід вважати навчальними?
6. Як поділяються видання за частотністю їх публікації?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронник Л. В. Когнитивная лингвосинергетика: новый этап в науке о языке и мышлении. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2 Филология и искусствоведение.* 2008. №10. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnaya-lingvosinergetika-novyuy-etap-v-nauke-o-yazyke-i-myshlenii> (дата обращения: 13.03.2019).
2. Головин Б.Н. Введение в языкознание. Москва, 2005. 232 с.
3. Дащенко Н. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу: методичні рекомендації. Тернопіль, 2002. 63с.
4. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигматического анализа). *Язык и наука конца XX века.* Москва, 1995. С. 144-238.
5. Кун Т. Структура научных революций. Москва, 1977. 288 с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава, 2008.
7. Селіванова О.О. Засади сучасної лінгвометодології. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/58>
8. Степанов Ю.С. Эмиль Бенвенист и лингвистика на пути преобразования. *Вступ. ст. Бенвенист Э. Общая лингвистика.* Москва, 2002. С. 5 –16.
9. Сухорольська С. М, Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень: навч. посібник для студентів, аспірантів і науковців. – Львів : Інтелект-захід, 2009. – 348 с.
10. Таценко Н. В. Синергетика як методологічна основа сучасних філологічних досліджень. *Філологічні трактати.* Суми, 2016. Т. 8. № 2. С. 151-159. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2016_8_2_19
11. Яворська Г.М. Лінгвістика в дослідженні міждисциплінарних об'єктів (до аналізу колективних ідентичностей). *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя проф. М.П.Кочергана.* Київ, 2006.

Навчальне видання

Основи лінгвометодології

Методичні рекомендації

Укладач: **Алексенко Світлана Федорівна**

Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019

Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000р.

Відповідальний за випуск **В.І. Шейко**

Комп'ютерний набір **С.Ф. Алексенко**

Комп'ютерна верстка **В.А. Замошнікова**

Здано в набір 03.05.2019р. Підписано до друку 5.06.2019.

Формат 60x84/16. Гарн. Times. Друк ризогр.

Папір друк. Умовн. друк. арк. 3,1 Обл.-вид. арк. 3,7

Тираж 100 прим. Вид. 14

Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка

40002, м.Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А.С. Макаренка